HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

12 septembrie 2024*

„Trimitere preliminară – Fiscalitate – Sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (TVA) – Directiva 2006/112/CE – Articolul 135 alineatul (1) litera (i) – Scutiri – Pariuri, loterii și alte forme de jocuri de noroc – Condiții și limite – Principiul neutralității fiscale – Menținerea efectelor unei reglementări naționale – Drept la rambursare – Îmbogățire fără justă cauză – Ajutoare de stat – Articolul 107 alineatul (1) TFUE – Cerere de rambursare a taxei sub formă de daune interese”

În cauza C-741/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de tribunal de première instance de Liège (Tribunalul de Primă Instanță din Liège, Belgia), prin decizia din 18 noiembrie 2022, primită de Curte la 2 decembrie 2022, în procedura

Casino de Spa SA,

Ardent Betting SA,

Ardent Finance SA,

Artekk SRL (absorbită de Circus Belgium SA),

Circus Belgium SA,

Circus Services SA,

Gambling Management SA,

Games Services SA,

Gaming1 SRL,

Guillemins Real Estate SA,

Immo Circus Wallonie SA,

Mr Joker SRL,

Pres Carats Sports SA,

* Limba de procedură: franceza.

Pro Sécurité SRL,

Royal Namur SA,

Euro 78 SRL,

Lucky Bet SRL,

Reflex SA,

Slots SRL,

Winvest SRL,

Parction SA,

Ardent Casino Belgium SA,

Ardent Casino International SA,

Ardent Namur Immo SA,

Odds Sportbar SRL,

HQ1 SRL,

Tour de Baschamps SRL

împotriva

État belge (SPF Finances),

cu participarea:

État belge (SPF Justice),

La Chambre des Représentants,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Arabadjiev, președinte de cameră, domnul L. Bay Larsen (raportor), vicepreședintele Curții, domnii T. von Danwitz și A. Kumin și doamna I. Ziemele, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Casino de Spa SA, Ardent Betting SA, Ardent Finance SA, Artekk SRL (absorbită de Circus Belgium SA), Circus Belgium SA, Circus Services SA, Gambling Management SA, Games Services SA, Gaming1 SRL, Guillemins Real Estate SA, Immo Circus Wallonie SA, Mr Joker SRL, Pres Carats Sports SA, Pro Sécurité SRL, Royal Namur SA, Euro 78 SRL, Lucky Bet SRL, Reflex SA, Slots SRL, Winvest SRL, Parction SA, Ardent Casino Belgium SA, Ardent Casino International SA, Ardent Namur Immo SA, Odds Sportbar SRL, HQ1 SRL și Tour de Baschamps SRL, de V. Lamberts și M. Levaux, avocats;

– pentru guvernul belgian, de S. Baeyens, P. Cottin și C. Pochet, în calitate de agenți, asistați de V. Ramognino, avocat, și P. Vlaemminck, advocaat;

– pentru guvernul ceh, de L. Halajová, M. Smolek și J. Vláčil, în calitate de agenți;

– pentru guvernul german, de J. Möller și P.-L. Krüger, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de A. Armenia, J. Carpi Badía și M. Herold, în calitate de agenți;

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 25 aprilie 2024,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 4 alineatul (3) TUE, a articolelor 107 și 267 TFUE, a principiilor neutralității fiscale și efectivității, precum și a articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO 2006, L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Casino de Spa SA și alte 26 de reclamante, pe de o parte, și État belge (SPF Finances) (Serviciul Public Federal de Finanțe, Belgia), pe de altă parte, în legătură cu o decizie privind taxa pe valoarea adăugată (TVA) datorată pentru perioada cuprinsă între 1 iulie 2016 și 21 mai 2018, precum și amenzi și dobânzi de întârziere în raport cu acest TVA datorat.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 prevede:

„Statele membre scutesc următoarele operațiuni:

[…]

(i) pariuri, loterii și alte forme de jocuri de noroc, sub rezerva condițiilor și restricțiilor stabilite de fiecare stat membru”.

Dreptul belgian

4 Articolul 1 alineatul 14 din code de la taxe sur la valeur ajoutée (Codul privind taxa pe valoarea adăugată) (*Moniteur belge* din 17 iulie 1969, p. 7046), astfel cum a fost modificat prin loi-programme du 1er juillet 2016 (Legea-program din 1 iulie 2016), avea următorul cuprins:

„În scopul aplicării prezentului cod, se aplică următoarele definiții:

1° «jocuri de noroc»:

a) jocurile, indiferent de denumirea acestora, care oferă șansa de a câștiga premii sau prime în bani sau în natură și cu ocazia cărora jucătorii nu pot interveni nici la începutul jocului, nici în cursul și nici la sfârșitul jocului, iar câștigătorii sunt desemnați numai prin tragere la sorți sau orice altă împrejurare datorată hazardului;

b) jocurile, indiferent de denumirea acestora, care oferă participanților la un concurs de orice natură șansa de a câștiga premii sau prime în bani sau în natură, cu excepția situației în care concursul conduce la încheierea unui contract între câștigătorii și organizatorul acestui concurs;

2° «loterii»: fiecare împrejurare care oferă, prin cumpărarea de bilete de loterie, șansa de a câștiga premii sau prime în bani sau în natură, în care câștigătorii sunt desemnați prin tragere la sorți sau orice altă împrejurare datorată hazardului asupra căreia nu pot exercita nicio influență.”

5 Articolul 44 alineatul 3 din Codul privind taxa pe valoarea adăugată, astfel cum a fost modificat prin Legea-program din 1 iulie 2016, prevedea:

„Sunt scutite de taxă și:

[…]

13°

a) loteriile;

b) celelalte jocuri de noroc, cu excepția celor furnizate pe cale electronică, astfel cum sunt menționate la articolul 18 alineatul 1 al doilea paragraf punctul 16°”.

Litigiul principal și întrebările preliminare

6 Casino de Spa și celelalte societăți reclamante din litigiul principal formează Unitatea TVA Gaming Ardent și propun jocuri online.

7 Această activitate era scutită de TVA în Belgia până la 1 iulie 2016, dată la care au fost adoptate dispoziții care au abrogat scutirea de TVA pentru jocurile de noroc online, altele decât loteriile.

8 Aceste dispoziții au fost anulate de Cour constitutionnelle (Curtea Constituțională, Belgia) prin decizia din 22 martie 2018, ca urmare a încălcării normelor de repartizare a competențelor între statul federal belgian și regiunile belgiene prevăzute de dreptul belgian. În această decizie,

instanța menționată nu a examinat celelalte motive prezentate în fața sa, în special cele întemeiate pe încălcarea Directivei 2006/112, a principiului neutralității fiscale, precum și a articolelor 107 și 108 TFUE, considerând că aceste motive nu ar putea conduce la o anulare mai extinsă a dispozițiilor menționate. În această decizie, instanța amintită a decis de asemenea să mențină efectele acelorași dispoziții, evocând dificultățile bugetare și administrative pe care le-ar provoca rambursarea taxelor deja plătite.

9 Într-o decizie din 8 noiembrie 2018, Curtea Constituțională a precizat că efectele dispozițiilor care abrogă scutirea de TVA pentru jocurile de noroc online, altele decât loteriile, pe care le-a anulat prin decizia sa din 22 martie 2018, erau menținute pentru taxele care fuseseră plătite pentru perioada cuprinsă între 1 iulie 2016 și 21 mai 2018.

10 În urma acestor decizii, Unitatea TVA Gaming Ardent a înscris, în partea din declarația sa de TVA din luna septembrie 2019 referitoare la regularizările de TVA în favoarea sa, o sumă de 29 328 371,20 euro, care corespunde cuantumului TVA-ului achitat pentru perioada cuprinsă între 1 iulie 2016 și 21 mai 2018 și a solicitat rambursarea unui sold de TVA de 15 581 402,06 euro.

11 La 5 decembrie 2019, administrația fiscală belgiană a întocmit un proces-verbal în care aceasta a arătat că cererea respectivă era contrară deciziilor Curții Constituționale din 22 martie și din 8 noiembrie 2018 și că, în consecință, Unitatea TVA Gaming Ardent datora TVA în cuantum de 29 328 370,36 majorat cu amenzi și dobânzi.

12 În urma unei contestații formulate de Unitatea TVA Gaming Ardent împotriva acestui proces-verbal, cuantumul amenzilor aplicate acesteia a fost redus.

13 La 12 octombrie 2020, Unitatea TVA Gaming Ardent a sesizat tribunal de première instance de Liège (Tribunalul de Primă Instanță din Liège, Belgia), care este instanța de trimitere, cu o acțiune împotriva unei decizii din 14 august 2020 privind TVA-ul datorat pentru perioada cuprinsă între 1 iulie 2016 și 21 mai 2018, amenzi și dobânzi de întârziere. Ea invocă, cu titlu subsidiar, răspunderea statului belgian ca urmare a unei culpe a Cour constitutionnelle (Curtea Constituțională, Belgia), întrucât această instanță a decis să mențină efectele dispozițiilor pe care le-a anulat, și, ca ultim subsidiar, răspunderea statului belgian ca urmare a unei culpe a legiuitorului.

14 În aceste condiții, tribunal de première instance de Liège (Tribunalul de Primă Instanță din Liège) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva [2006/112] și principiul neutralității trebuie interpretate în sensul că se opun ca un stat membru să trateze diferit, presupunând că este vorba despre prestări de servicii asemănătoare, loteriile online propuse de Loterie [N]ationale, instituție publică, care sunt scutite de [TVA], și celelalte jocuri de noroc online propuse de operatori privați, care sunt supuse [TVA]?

2) În cadrul răspunsului la întrebarea anterioară, pentru a se stabili dacă este vorba despre două categorii asemănătoare care se află în concurență unele cu altele și care necesită același tratament în ceea ce privește [TVA] sau dacă este vorba despre categorii distincte care permit un tratament diferențiat, instanța națională trebuie să aibă în vedere numai faptul că cele două forme de jocuri sunt sau nu în concurență între ele din punctul de vedere al consumatorului mediu, în sensul că prestările de servicii sunt asemănătoare atunci când prezintă proprietăți similare și răspund acelorași nevoi în rândul consumatorilor, în funcție

de un criteriu de comparabilitate în utilizare, și atunci când diferențele existente nu influențează în mod considerabil decizia consumatorului mediu de a recurge la una sau la cealaltă prestare de servicii (criteriu de substituire) sau trebuie să aibă în vedere alte criterii precum existența unei puteri de apreciere din partea statului membru de a scuti unele categorii de jocuri și de a le supune pe altele TVA-ului, apartenența loteriilor la o categorie de jocuri distinctă menționată la articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva [2006/112], cadrele juridice diferite care se aplică Loterie nationale și celorlalte jocuri de noroc, autoritățile de supraveghere diferite sau obiective societale și de protecție a jucătorilor urmărite de legislația aplicabilă Loterie [N]ationale?

3) Principiul cooperării loiale prevăzut la articolul 4 alineatul (3) [TUE] coroborat cu articolul 267 [TFUE], cu dispozițiile Directivei [2006/112] și, dacă este cazul, cu principiul efectivității trebuie interpretat în sensul că permite Curții Constituționale a unui stat membru să mențină – din proprie inițiativă și fără trimitere preliminară în temeiul articolului 267 [TFUE] –, pe baza unei dispoziții de drept intern – în speță articolul 8 din Legea specială din 6 ianuarie 1989 privind Curtea Constituțională –, efectul pentru trecut al unor dispoziții naționale în materie de [TVA], considerate contrare Constituției naționale și anulate pentru acest motiv și a căror neconformitate cu dreptul Uniunii era de asemenea invocată în susținerea acțiunii în anulare în fața instanței naționale, fără ca acea critică să fi fost însă examinată de aceasta din urmă, întemeindu-se în mod general pe «dificultățile bugetare și administrative pe care le-ar ocaziona rambursarea taxelor deja plătite», privând astfel complet persoanele obligate la plata TVA-ului de dreptul la rambursarea TVA-ului încasat cu încălcarea dreptului Uniunii?

4) În cazul unui răspuns negativ la întrebarea anterioară, aceleași dispoziții și principii interpretate, în special din perspectiva Hotărârii din 10 aprilie 2008, [Marks & Spencer (C-309/06, EU:C:2008:211)], în temeiul căreia principiile generale de drept comunitar, inclusiv cel al neutralității fiscale, conferă operatorului economic care a efectuat livrări de bunuri sau prestări de servicii un drept la recuperarea sumelor care i-au fost solicitate din greșeală cu privire la aceleași livrări sau prestări [Hotărârea din 10 aprilie 2008, Marks & Spencer (C-309/06, EU:C:2008:211)], impun statului membru în cauză să restituie persoanelor impozabile TVA-ul perceput cu încălcarea dreptului Uniunii atunci când aceasta ar decurge ulterior, precum în speță, dintr-o hotărâre a Curții de Justiție care declară, ca răspuns la întrebări preliminare, pe de o parte, neconformitatea cu Directiva [2006/112] a dispozițiilor naționale anulate și, pe de altă parte, neconformitatea cu dreptul Uniunii a deciziei Curții Constituționale de a menține efectul pentru trecut al dispozițiilor a căror anulare o pronunță?

5) Tratamentul distinct instituit prin articolele 29, 30, 31, 32, 33 și 34 din Legea-program din 1 iulie 2016, anulate prin decizia Curții Constituționale nr. 34/2018 din 22 martie 2018, însă ale căror efecte au fost menținute după această dată pentru taxele deja plătite pentru perioada cuprinsă între 1 iulie 2016 și 21 mai 201[8], între loterii, indiferent dacă acestea sunt fizice sau online, și celelalte jocuri de noroc și pariuri online creează un avantaj selectiv favorabil pentru operatorii acestor loterii și, așadar, un ajutor acordat de statul belgian sau prin intermediul resurselor statului belgian care denaturează sau care amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi, incompatibil cu piața internă în sensul articolului 107 [TFUE]?

6) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea anterioară: obligația statelor membre de a asigura protecția drepturilor justițiabililor afectați de punerea în aplicare nelegală a ajutorului în cauză astfel cum rezultă aceasta în special din Hotărârea din 5 octombrie 2006, [Transalpine Ölleitung in Österreich (C-368/04, EU:C:2006:644)], principiul cooperării loiale și principiile generale de drept comunitar, inclusiv cel al neutralității fiscale, care conferă operatorului economic care a efectuat livrări sau prestări un drept la recuperarea sumelor care i-au fost solicitate din greșeală cu privire la aceleași livrări sau prestări (Hotărârea din 10 aprilie 2008, Marks & Spencer (C-309/06, EU:C:2008:211)], permit persoanelor impozabile care au facturat TVA-ul pe baza ajutorului de stat nelegal să recupereze echivalentul taxei plătite sub formă de daune interese pentru repararea prejudiciului suferit?”

Cu privire la cererea de redeschidere a fazei orale a procedurii

15 După ascultarea concluziilor doamnei avocate generale în ședința din 25 aprilie 2024, reclamantele din litigiul principal au solicitat Curții, prin scrisoarea primită de grefa Curții la 30 mai 2024, să dispună redeschiderea fazei orale a procedurii.

16 În susținerea acestei cereri, reclamantele din litigiul principal arată că aceste concluzii abordează o chestiune de drept referitoare la recunoașterea unui efect direct articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112, care nu a fost supusă Curții de instanța de trimitere și cu privire la care ele nu au putut, așadar, să își prezinte observațiile. Acestea își exprimă de asemenea dezacordul față de concluziile doamnei avocate generale cu privire la acest aspect.

17 În această privință, trebuie arătat că, în conformitate cu articolul 83 din Regulamentul de procedură al Curții, aceasta poate oricând să dispună, după ascultarea avocatului general, redeschiderea fazei orale a procedurii, în special atunci când consideră că nu este suficient de lămurită sau atunci când cauza trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost încă pus în discuția părților.

18 Trebuie amintit de asemenea că Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și Regulamentul de procedură nu prevăd posibilitatea ca părțile să prezinte observații ca răspuns la concluziile prezentate de avocatul general (Hotărârea din 31 ianuarie 2023, Puig Gordi și alții, C-158/21, EU:C:2023:57, punctul 37, precum și jurisprudența citată).

19 În plus, în temeiul articolului 252 al doilea paragraf TFUE, avocatul general prezintă în mod public, cu deplină imparțialitate și în deplină independență, concluzii motivate cu privire la cauzele care, în conformitate cu Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, necesită intervenția sa. Nici concluziile acestuia, nici motivarea pe care se întemeiază avocatul general nu sunt obligatorii pentru Curte. În consecință, dezacordul unei părți față de concluziile avocatului general, oricare ar fi chestiunile pe care le examinează în cadrul acestora, nu poate constitui prin el însuși un motiv care să justifice redeschiderea fazei orale a procedurii (Hotărârea din 31 ianuarie 2023, Puig Gordi și alții, C-158/21, EU:C:2023:57, punctul 38, precum și jurisprudența citată).

20 În speță, Curtea consideră, după ascultarea avocatului general, că dispune de toate elementele necesare pentru a se pronunța.

21 În special, având în vedere jurisprudența amintită la punctul 19 din prezenta hotărâre, trebuie arătat că, contrar celor invocate de reclamantele din litigiul principal în susținerea cererii lor de redeschidere a fazei orale a procedurii, în măsura în care a patra întrebare preliminară privește efectele care trebuie recunoscute articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 în fața unei instanțe naționale, instanța de trimitere a solicitat în mod necesar Curții să se pronunțe cu privire la recunoașterea unui efect direct acestei dispoziții. Rezultă că reclamantele au avut ocazia să își prezinte punctul de vedere în această privință.

22 În consecință, nu este necesar să se dispună redeschiderea fazei orale a procedurii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima și la a doua întrebare

23 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care operează o diferență de tratament între, pe de o parte, cumpărarea online de bilete de loterie și, pe de altă parte, participarea la alte forme de jocuri de noroc propuse online, excluzând-o pe aceasta din urmă de la scutirea de TVA aplicabilă primei.

24 Conform articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112, pariurile, loteriile și alte forme de jocuri de noroc sunt scutite de TVA, sub rezerva condițiilor și restricțiilor stabilite de fiecare stat membru.

25 Rezultă din chiar textul acestei dispoziții că aceasta lasă o largă libertate de apreciere statelor membre în ceea ce privește scutirea sau impozitarea operațiunilor vizate, din moment ce permite statelor membre respective să stabilească limitele și condițiile acordării scutirii în discuție (a se vedea prin analogie Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 40, precum și jurisprudența citată).

26 În plus, Curtea a precizat că exercitarea de către statele membre a posibilității de a stabili condiții și limite pentru scutirea de TVA prevăzută de dispoziția menționată le permite să nu scutească de această taxă decât anumite jocuri de noroc (Hotărârea din 24 octombrie 2013, Metropol Spielstätten, C-440/12, EU:C:2013:687, punctul 29 și jurisprudența citată).

27 Cu toate acestea, în cazul în care, potrivit aceleiași dispoziții, statele membre utilizează posibilitatea de a determina condițiile și limitele scutirii și, prin urmare, de a supune sau de a nu supune TVA-ului anumite operațiuni, acestea trebuie să respecte principiul neutralității fiscale, inerent sistemului comun al TVA-ului (Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 41, precum și jurisprudența citată).

28 Potrivit unei jurisprudențe consacrate, principiul neutralității fiscale se opune în special posibilității ca mărfuri sau prestări de servicii similare, care sunt, așadar, în concurență unele cu altele, să fie tratate în mod diferit din punctul de vedere al TVA-ului (Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 32, precum și jurisprudența citată).

29 Pentru a stabili dacă două prestări de servicii sunt similare, trebuie să fie luat în considerare în principal punctul de vedere al consumatorului mediu, evitând distincții artificiale întemeiate pe diferențe nesemnificative (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 43, precum și jurisprudența citată).

30 Două prestări de servicii sunt, așadar, similare atunci când prezintă proprietăți analoge și răspund acelorași nevoi ale consumatorului, în funcție de un criteriu de comparabilitate în utilizare, și atunci când diferențele existente nu influențează în mod considerabil decizia consumatorului mediu de a recurge la una sau la alta dintre prestările menționate (Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 44, precum și jurisprudența citată).

31 Cu alte cuvinte, trebuie să se examineze dacă prestațiile în cauză se află, din punctul de vedere al consumatorului mediu, într-un raport de substituire. Astfel, în această ipoteză, o diferență de tratament din punctul de vedere al TVA-ului poate afecta alegerea consumatorului, ceea ce ar indica, în consecință, o încălcare a principiului neutralității fiscale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 februarie 2022, Finanzamt A, C-515/20, EU:C:2022:73, punctul 45 și jurisprudența citată).

32 În această privință, trebuie să se țină seama nu numai de diferențele care privesc proprietățile prestațiilor în cauză, precum și utilizarea acestor prestații și care sunt, prin urmare, inerente prestațiilor menționate, ci și de diferențele privind contextul în care sunt efectuate aceleași prestații, în măsura în care aceste diferențe contextuale pot crea o distincție pentru consumatorul mediu în privința răspunsului la propriile nevoi și, prin urmare, pot influența alegerea acestui consumator (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 septembrie 2021, Phantasialand, C-406/20, EU:C:2021:720, punctele 41 și 42, precum și jurisprudența citată).

33 Astfel, Curtea a statuat că factori de ordin cultural precum cutumele sau tradițiile pot fi pertinenți în cadrul unei asemenea examinări (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 septembrie 2021, Phantasialand, C-406/20, EU:C:2021:720, punctul 44).

34 În plus, Curtea a precizat, în ceea ce privește jocurile de noroc, că diferențele referitoare la limitele minime și maxime ale mizelor și ale câștigurilor, la șansele de câștig, la formatele disponibile și la posibilitatea unor interacțiuni între jucător și joc sunt susceptibile să aibă o influență considerabilă asupra deciziei consumatorului mediu, atractivitatea jocurilor de noroc constând în principal în posibilitatea de a câștiga (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 57).

35 Asemenea elemente sunt, prin urmare, susceptibile să fie relevante în scopul stabilirii caracterului asemănător al cumpărării online de bilete de loterie și al participării la alte forme de jocuri de noroc propuse online.

36 Deși revine exclusiv instanței de trimitere sarcina de a aprecia, având în vedere considerațiile care figurează la punctele 28-35 din prezenta hotărâre, caracterul asemănător al acestor prestări de servicii, este de competența Curții să îi furnizeze informații utile în acest scop pentru a-i permite să soluționeze litigiul cu care este sesizată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 iunie 2024, GEMA, C-135/23, EU:C:2024:526, punctul 32).

37 În special, este necesar să se arate că factorii de ordin cultural și diferențele referitoare la limitele minime și maxime ale mizelor și ale câștigurilor, precum și la șansele de câștig pot crea o distincție pentru consumatorul mediu între loterii și celelalte forme de jocuri de noroc.

38 Totodată, din decizia de trimitere reiese că, în conformitate cu reglementarea națională în discuție în litigiul principal, pe de o parte, spre deosebire de alte forme de jocuri de noroc, în care aptitudinile jucătorului, precum abilitatea sau cunoașterea, pot avea o influență asupra probabilităților de câștig, în cadrul loteriilor în sensul acestei reglementări, câștigătorii sunt determinați prin simplul joc al hazardului, fără ca aptitudinile lor să poată exercita vreo influență în această privință. Pe de altă parte, în acest cadru, întrucât câștigătorul este desemnat la o dată precisă, termenul dintre cumpărarea biletului de loterie și rezultat poate fi semnificativ.

39 Loteriile, astfel cum sunt definite de reglementarea națională în discuție în litigiul principal, se caracterizează, așadar, printr-o combinație a unui termen de așteptare pentru determinarea câștigătorilor și o lipsă totală de influență a aptitudinilor jucătorilor asupra rezultatului jocului.

40 Or, astfel de diferențe obiective în raport cu celelalte forme de jocuri de noroc par susceptibile să influențeze în mod considerabil decizia consumatorului mediu de a recurge la o categorie sau alta de jocuri, aspect a cărui verificare revine însă instanței de trimitere.

41 În schimb, trebuie amintit că identitatea prestatorilor, forma juridică sub care aceștia își exercită activitățile, categoria de licență din care fac parte jocurile în cauză și regimul juridic aplicabil în materie de control și de reglementare nu sunt, în principiu, relevante pentru aprecierea caracterului comparabil al acestor categorii de jocuri (a se vedea prin analogie Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctele 46 și 51).

42 De asemenea, obiectivele urmărite de reglementarea națională în discuție în litigiul principal și împrejurarea că loteriile sunt vizate în mod expres la articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 sunt, în principiu, lipsite de relevanță în cadrul unei astfel de examinări, din moment ce aceste elemente nu par susceptibile să creeze o distincție în percepția consumatorului mediu în ceea ce privește răspunsul la propriile nevoi.

43 Având în vedere considerațiile prezentate la punctele 28-42 din prezenta hotărâre, se pare, la prima vedere, că prestațiile luate în considerare la aceste puncte nu sunt asemănătoare, ceea ce ar implica faptul că o diferență de tratament precum cea în discuție în litigiul principal este compatibilă cu principiul neutralității fiscale. Revine însă instanței de trimitere sarcina de a verifica în mod concret, în raport cu orice element relevant, dacă această reglementare încalcă principiul menționat.

44 În consecință, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale care operează o diferență de tratament între, pe de o parte, cumpărarea online de bilete de loterie și, pe de altă parte, participarea la alte forme de jocuri de noroc propuse online, excluzând-o pe aceasta din urmă de la scutirea de TVA aplicabilă primei, în măsura în care diferențele obiective dintre aceste două categorii de jocuri de noroc pot influența în mod considerabil decizia consumatorului mediu de a recurge la una sau la cealaltă dintre aceste categorii de jocuri.

Cu privire la a treia întrebare

45 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul cooperării loiale, astfel cum este consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE coroborat cu articolul 267 TFUE, cu Directiva 2006/112 și cu principiul efectivității, trebuie interpretat în sensul că o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse niciunei căi de atac poate utiliza o dispoziție națională care o abilitează să mențină efectele dispozițiilor naționale pe care le-a considerat incompatibile cu normele superioare din dreptul său național fără a examina o critică potrivit căreia aceste dispoziții sunt de asemenea incompatibile cu această directivă.

46 Potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite la articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate [Hotărârea din 16 mai 2024, Toplofikatsia Sofia (Noțiunea de domiciliu al pârâtului), C-222/23, EU:C:2024:405, punctul 63 și jurisprudența citată].

47 În acest scop, Curtea poate extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională și mai ales din motivarea deciziei de trimitere normele și principiile de drept al Uniunii care necesită o interpretare având în vedere obiectul litigiului principal [Hotărârea din 21 martie 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Posibilitate de corectare în cazul unei cote eronate), C-606/22, EU:C:2024:255, punctul 20 și jurisprudența citată].

48 În speță, deși a treia întrebare privește obligațiile pe care dreptul Uniunii le impune unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse niciunei căi de atac, din decizia de trimitere reiese că această întrebare este adresată de o instanță națională de prim grad de jurisdicție, care ridică problema consecințelor unei eventuale incompatibilități cu articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale a unei dispoziții naționale care a fost anulată de Curtea Constituțională a statului său membru ca urmare a unei încălcări a unor norme superioare ale dreptului său național și ale cărei efecte au fost menținute de această din urmă instanță.

49 În acest context, rezultă astfel că instanța de trimitere este chemată în cauza principală nu să se pronunțe direct cu privire la comportamentul Curții Constituționale a statului său membru, ci, dacă este cazul, să deducă consecințele incompatibilității acestei dispoziții naționale cu dreptul Uniunii într-un litigiu între o persoană impozabilă și o administrație fiscală în legătură cu cuantumul TVA-ului datorat de această persoană impozabilă.

50 În aceste condiții, este necesar să se reformuleze a treia întrebare preliminară în sensul că, prin intermediul acesteia, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul cooperării loiale, astfel cum este consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, și principiul supremației dreptului Uniunii impun instanței naționale să lase neaplicate dispoziții naționale considerate incompatibile cu articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale, fără ca existența unei decizii a instanței constituționale naționale prin care se decide menținerea efectelor acestor dispoziții naționale să aibă o incidență în această privință.

51 Reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că, în temeiul principiului cooperării loiale prevăzut la articolul 4 alineatul (3) TUE, statele membre sunt ținute să elimine consecințele ilicite ale unei încălcări a dreptului Uniunii și că o astfel de obligație revine, în cadrul competențelor sale, fiecărui organ al statului membru în cauză (Hotărârea din 5 octombrie 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C-355/22, EU:C:2023:737, punctul 27 și jurisprudența citată).

52 Așadar, atunci când constată că o reglementare națională este incompatibilă cu dreptul Uniunii, autoritățile statului membru vizat trebuie, păstrându-și dreptul de a alege măsurile care trebuie luate, să se asigure că, în cel mai scurt timp, dreptul național se aliniază dreptului Uniunii și drepturile pe care justițiabilii le au în temeiul dreptului Uniunii dobândesc efecte depline (Hotărârea din 5 octombrie 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C-355/22, EU:C:2023:737, punctul 28 și jurisprudența citată).

53 Trebuie amintit de asemenea că principiul supremației dreptului Uniunii impune instanței naționale însărcinate cu aplicarea, în cadrul competenței proprii, a dispozițiilor dreptului Uniunii obligația, în cazul în care nu poate să procedeze la o interpretare a reglementării naționale care să fie conformă cu cerințele dreptului Uniunii, să asigure efectul deplin al cerințelor acestui drept în litigiul cu care este sesizată, lăsând neaplicată, dacă este necesar, din oficiu, orice reglementare sau practică națională, chiar și ulterioară, care este contrară unei dispoziții de drept al Uniunii care are efect direct, fără a trebui să solicite sau să aștepte eliminarea prealabilă a acestei reglementări sau practici naționale pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional [Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul deciziilor unei curți constituționale), C-430/21, EU:C:2022:99, punctul 53 și jurisprudența citată].

54 Or, articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 are efect direct (a se vedea prin analogie Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 69, precum și jurisprudența citată).

55 Desigur, astfel cum s-a arătat la punctul 25 din prezenta hotărâre, această dispoziție lasă statelor membre o anumită marjă de apreciere atunci când adoptă o reglementare care prevede condițiile și stabilește limitele scutirii de TVA prevăzute de dispoziția menționată.

56 Cu toate acestea, împrejurarea că statele membre dispun, în temeiul unei dispoziții a unei directive, de o marjă de apreciere nu exclude posibilitatea efectuării unui control jurisdicțional pentru a verifica dacă autoritățile naționale au depășit această marjă de apreciere [a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 octombrie 2014, Traum, C-492/13, EU:C:2014:2267, punctul 47, Hotărârea din 8 martie 2022, Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Efect direct), C-205/20, EU:C:2022:168, punctul 30, și Hotărârea din 27 aprilie 2023, M.D. (Interdicție de intrare în Ungaria), C-528/21, EU:C:2023:341, punctul 98].

57 Or, limitele marjei de apreciere menționate rezultă în special din principiul neutralității fiscale. În acest sens, Curtea a statuat deja că, atunci când condițiile sau limitele pe care un stat membru le impune pentru acordarea beneficiului scutirii de TVA pentru jocurile de noroc sunt contrare principiului neutralității fiscale, acest stat membru nu se poate întemeia pe asemenea condiții sau limite pentru a refuza unui operator de astfel de jocuri scutirea pe care acesta o poate pretinde în mod legal în temeiul Directivei 2006/112 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 noiembrie 2011, The Rank Group, C-259/10 și C-260/10, EU:C:2011:719, punctul 68).

58 Trebuie să se mai amintească faptul că numai Curtea poate, cu titlu excepțional și pentru considerații imperative de securitate juridică, să acorde o suspendare provizorie a efectului de înlăturare avut de o normă din dreptul Uniunii asupra dreptului național contrar acesteia. O asemenea limitare în timp a efectelor interpretării acestui drept de către Curte nu poate fi acordată decât în însăși hotărârea care se pronunță asupra interpretării solicitate (Hotărârea din 5 octombrie 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C-355/22, EU:C:2023:737, punctul 30 și jurisprudența citată).

59 S-ar aduce atingere supremației și aplicării uniforme a dreptului Uniunii dacă instanțele naționale ar avea puterea de a conferi dispozițiilor naționale supremație în raport cu dreptul Uniunii față de care aceste dispoziții sunt contrare, chiar și numai cu titlu provizoriu (Hotărârea din 5 octombrie 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C-355/22, EU:C:2023:737, punctul 31 și jurisprudența citată).

60 Principiul supremației impune astfel instanței naționale să lase neaplicate dispozițiile naționale contrare dreptului Uniunii cu efect direct, chiar și atunci când instanța constituțională națională a decis în prealabil amânarea pierderii forței obligatorii a acestor dispoziții, considerate neconstituționale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 noiembrie 2009, Filipiak, C-314/08, EU:C:2009:719, punctul 85).

61 Curtea a precizat de asemenea că instanța națională care a exercitat posibilitatea conferită acesteia prin articolul 267 al doilea paragraf TFUE este obligată, în vederea soluționării litigiului principal, să respecte interpretarea dispozițiilor în cauză dată de Curte și, dacă este cazul, trebuie să înlăture aprecierile instanței superioare în situația în care, având în vedere interpretarea menționată, consideră că acestea nu sunt conforme cu dreptul Uniunii (Hotărârea din 5 octombrie 2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punctul 30).

62 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că principiul cooperării loiale, astfel cum este consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, și principiul supremației dreptului Uniunii impun instanței naționale să lase neaplicate dispoziții naționale considerate incompatibile cu articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale, fără ca existența unei decizii a instanței constituționale naționale prin care se decide menținerea efectelor acestor dispoziții naționale să aibă o incidență în această privință.

Cu privire la a patra întrebare

63 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul cooperării loiale, astfel cum este consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE coroborat cu articolul 267 TFUE, Directiva 2006/112, principiul efectivității și principiile generale ale dreptului Uniunii, în special principiul neutralității fiscale, trebuie interpretate în sensul că conferă persoanei impozabile un drept de a obține rambursarea cuantumului TVA-ului colectat într-un stat membru cu încălcarea articolului 135 alineatul (1) litera (i) din această directivă.

64 În speță, din decizia de trimitere reiese că, prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle dacă, în ipoteza în care ar constata că articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale se opune reglementării naționale în discuție în litigiul principal, reclamantele din litigiul principal ar avea dreptul să obțină rambursarea cuantumului TVA-ului achitat în temeiul acestei reglementări.

65 Această întrebare trebuie, așadar, înțeleasă în sensul că privește interpretarea normelor dreptului Uniunii referitoare la restituirea plății nedatorate (a se vedea prin analogie Hotărârea din 6 septembrie 2011, Lady & Kid și alții, C-398/09, EU:C:2011:540).

66 În aceste condiții și ținând seama de jurisprudența amintită la punctele 46 și 47 din prezenta hotărâre, este necesar să se reformuleze a patra întrebare preliminară în sensul că, prin intermediul acesteia, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă normele dreptului Uniunii referitoare la restituirea plății nedatorate trebuie interpretate în sensul că conferă persoanei impozabile un drept de a obține rambursarea cuantumului TVA-ului perceput într-un stat membru cu încălcarea articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112.

67 Dintr-o jurisprudență constantă reiese că dreptul de a obține rambursarea unor taxe percepute de un stat membru cu încălcarea normelor dreptului Uniunii reprezintă consecința și completarea drepturilor conferite justițiabililor de dispozițiile dreptului Uniunii care interzic asemenea taxe, astfel cum au fost acestea interpretate de Curte. Statele membre sunt, așadar, obligate, în principiu, să ramburseze impozitele percepute cu încălcarea dreptului Uniunii [Hotărârea din 28 septembrie 2023, Administrația Județeană a Finanțelor Publice Brașov (Transferul dreptului la restituire), C-508/22, EU:C:2023:715, punctul 34 și jurisprudența citată].

68 Astfel, rezultă că dreptul la restituirea plății nedatorate urmărește să remedieze consecințele incompatibilității impozitului cu dreptul Uniunii prin neutralizarea sarcinii economice pe care acesta a impus-o în mod nelegal asupra operatorului care în final a suportat-o efectiv (Hotărârea din 16 mai 2013, Alakor Gabonatermelő és Forgalmazó, C-191/12, EU:C:2013:315, punctul 24 și jurisprudența citată).

69 Cu toate acestea, cu titlu de excepție, o asemenea restituire poate fi refuzată atunci când determină o îmbogățire fără justă cauză a avânzilor-cauză. Protecția drepturilor garantate în acest domeniu de ordinea juridică a Uniunii nu impune, așadar, rambursarea impozitelor, a drepturilor și a taxelor percepute cu încălcarea dreptului Uniunii în cazul în care se stabilește că persoana obligată la plata acestor drepturi le-a repercutat în mod efectiv asupra altor persoane impozabile [a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 mai 2013, Alakor Gabonatermelő és Forgalmazó, C-191/12, EU:C:2013:315, punctul 25, precum și Hotărârea din 21 martie 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Posibilitate de corectare în cazul unei cote eronate), C-606/22, EU:C:2024:255, punctele 34 și 35].

70 Această excepție trebuie totuși interpretată în mod restrictiv, ținând seama în special de faptul că repercutarea unei taxe asupra consumatorului nu neutralizează în mod necesar efectele economice ale impozitării asupra persoanei impozabile (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 octombrie 2003, Weber's Wine World și alții, C-147/01, EU:C:2003:533, punctul 95).

71 Astfel, chiar și în cazul în care se dovedește că taxa nedatorată a fost repercutată asupra unor terțe persoane, rambursarea sa agentului economic nu generează în mod obligatoriu îmbogățirea fără justă cauză a acestuia din urmă întrucât includerea respectivei taxe în prețurile practicate poate să îi producă un prejudiciu prin diminuarea volumului vânzărilor sale [a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 septembrie 2011, Lady & Kid și alții, C-398/09, EU:C:2011:540, punctul 21, precum și Hotărârea din 21 martie 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Posibilitate de corectare în cazul unei cote eronate), C-606/22, EU:C:2024:255, punctul 28].

72 Trebuie amintit de asemenea că existența și măsura îmbogățirii fără justă cauză pe care rambursarea unui impozit perceput fără a fi datorat în raport cu dreptul Uniunii le-ar genera pentru o persoană impozabilă nu vor putea fi stabilite decât în urma unei analize economice care să țină seama de toate împrejurările relevante [a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 aprilie 2008, Marks & Spencer, C-309/06, EU:C:2008:211, punctul 43, precum și Hotărârea din 21 martie 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Posibilitate de corectare în cazul unei cote eronate), C-606/22, EU:C:2024:255, punctul 38].

73 Rezultă că trebuie să se răspundă la a patra întrebare că normele dreptului Uniunii referitoare la restituirea plății nedatorate trebuie interpretate în sensul că conferă persoanei impozabile un drept de a obține rambursarea cuantumului TVA-ului perceput într-un stat membru cu încălcarea articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 cu condiția ca această rambursare să nu determine o îmbogățire fără justă cauză a acestei persoane impozabile.

Cu privire la a șasea întrebare

74 Prin intermediul celei de a șasea întrebări, care trebuie examinată înaintea celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă obligația impusă statelor membre de a asigura protecția drepturilor justițiabililor afectați de punerea în aplicare ilegală a unui ajutor de stat, principiul cooperării loiale și principiile generale ale dreptului Uniunii, în special principiul neutralității fiscale, trebuie interpretate în sensul că o persoană impozabilă poate primi un cuantum echivalent TVA-ului achitat sub forma unor daune interese atunci când scutirea de această taxă de care au beneficiat alți operatori constituie un ajutor de stat ilegal.

75 În speță, din decizia de trimitere reiese că a șasea întrebare privește regimul ajutoarelor de stat, mai precis obligațiile care revin instanțelor naționale atunci când acestea constată că scutirea de TVA de care au beneficiat anumiți operatori constituie un ajutor de stat plătit fără să se fi procedat la notificarea prealabilă impusă de articolul 108 alineatul (3) TFUE.

76 În aceste condiții și ținând seama de jurisprudența amintită la punctele 46 și 47 din prezenta hotărâre, este necesar să se reformuleze a șasea întrebare preliminară în sensul că, prin intermediul acesteia, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că, atunci când scutirea de TVA de care au beneficiat anumiți operatori constituie un ajutor de stat ilegal, o persoană impozabilă care nu a beneficiat de o astfel de scutire poate primi, sub formă de daune interese, un cuantum echivalent cu TVA-ul pe care l-a achitat.

77 În această privință, trebuie subliniat că, desigur, instanțelor naționale le revine obligația de a garanta că sunt stabilite toate consecințele unei încălcări a articolului 108 alineatul (3) ultima teză TFUE, în conformitate cu dreptul lor național, în special în ceea ce privește atât validitatea actelor de executare, cât și recuperarea ajutoarelor financiare acordate cu încălcarea acestei dispoziții, obiectul misiunii lor fiind, prin urmare, de a adopta măsurile adecvate pentru a remedia nelegalitatea punerii în aplicare a ajutoarelor, cu scopul ca beneficiarul să nu păstreze libera dispoziție a acestora pentru perioada rămasă până la decizia Comisiei Europene (Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punctul 89 și jurisprudența citată).

78 În plus, o instanță națională poate fi obligată să se pronunțe cu privire la o cerere de despăgubire pentru prejudiciul cauzat ca urmare a caracterului nelegal al măsurii de ajutor (Hotărârea din 5 octombrie 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, punctul 56).

79 Astfel, în cadrul îndeplinirii misiunii lor, instanțele naționale pot fi chemate să admită cereri de despăgubire a prejudiciilor cauzate de ajutorul de stat ilegal concurenților beneficiarului (Hotărârea din 23 ianuarie 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, punctul 56).

80 Cu toate acestea, eventualul caracter ilegal al scutirii de un impozit în raport cu normele dreptului Uniunii aferente ajutoarelor de stat nu este de natură să afecteze legalitatea prelevării acestui impozit în sine, astfel încât persoana obligată la plata impozitului respectiv nu poate invoca faptul că scutirea de care beneficiază alte persoane constituie un ajutor de stat pentru a se sustrage de la plata aceluiași impozit (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 octombrie 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, EU:C:2006:644, punctul 51, și Hotărârea din 3 martie 2020, Vodafone Magyarország, C-75/18, EU:C:2020:139, punctul 24).

81 Or, dacă o instanță națională ar considera că scutirea de TVA de care au beneficiat anumiți operatori constituie un ajutor de stat, acordarea, sub formă de daune interese, în favoarea unei persoane impozabile care a achitat această taxă, a unui cuantum echivalent cu TVA-ul achitat ar avea ca efect tocmai să permită acestei persoane impozabile să se sustragă de la plata taxei menționate.

82 În consecință, trebuie să se răspundă la a șasea întrebare că articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că, atunci când scutirea de TVA de care au beneficiat anumiți operatori constituie un ajutor de stat ilegal, o persoană impozabilă care nu a beneficiat de o astfel de scutire nu poate primi, sub formă de daune interese, o sumă echivalentă cu TVA-ul pe care l-a achitat.

Cu privire la a cincea întrebare

83 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 107 TFUE trebuie interpretat în sensul că scutirea de TVA a cumpărării de bilete de loterie și excluderea celorlalte forme de jocuri de noroc propuse online de la o astfel de scutire constituie un ajutor de stat incompatibil cu piața internă.

84 Din decizia de trimitere reiese că această întrebare este adresată în cadrul acțiunii unei persoane impozabile având ca obiect recuperarea, sub formă de daune interese, a echivalentului TVA-ului pe care l-a achitat. În plus, din această decizie nu reiese că întrebarea menționată ar avea un alt obiect.

85 Or, din răspunsul dat la a șasea întrebare rezultă că, atunci când scutirea de TVA de care au beneficiat anumiți operatori constituie un ajutor de stat, o persoană impozabilă care nu a beneficiat de o astfel de scutire nu poate primi, sub formă de daune interese, o sumă echivalentă cu TVA-ul pe care l-a achitat.

86 Prin urmare, având în vedere răspunsul dat la a șasea întrebare, nu este necesar să se răspundă la a cincea întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

87 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) **Articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată coroborat cu principiul neutralității fiscale**

trebuie interpretat în sensul că

nu se opune unei reglementări naționale care operează o diferență de tratament între, pe de o parte, cumpărarea online de bilete de loterie și, pe de altă parte, participarea la alte forme de jocuri de noroc propuse online, excluzând-o pe aceasta din urmă de la scutirea de taxa pe valoarea adăugată aplicabilă primei, în măsura în care diferențele obiective dintre aceste două categorii de jocuri de noroc pot influența în mod considerabil decizia consumatorului mediu de a recurge la una sau la cealaltă dintre aceste categorii de jocuri.

2) **Principiul cooperării loiale, astfel cum este consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, și principiul supremației dreptului Uniunii impun instanței naționale să lase neaplicate dispoziții naționale considerate incompatibile cu articolul 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 coroborat cu principiul neutralității fiscale, fără ca existența unei decizii a instanței constituționale naționale prin care se decide menținerea efectelor acestor dispoziții naționale să aibă o incidență în această privință.**

3) **Normele dreptului Uniunii referitoare la restituirea plății nedatorate trebuie interpretate în sensul că conferă persoanei impozabile un drept de a obține rambursarea cuantumului taxei pe valoarea adăugată percepute într-un stat membru cu încălcarea articolului 135 alineatul (1) litera (i) din Directiva 2006/112 cu condiția ca această rambursare să nu determine o îmbogățire fără justă cauză a acestei persoane impozabile.**

4) **Articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că, atunci când scutirea de taxa pe valoarea adăugată (TVA) de care au beneficiat anumiți operatori constituie un ajutor de stat ilegal, o persoană impozabilă care nu a beneficiat de o astfel de scutire nu poate primi, sub formă de daune interese, o sumă echivalentă cu TVA-ul pe care l-a achitat.**

Semnături